

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.74:378(477):351.851(477)

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.21564/2663-5704.57.276677](https://doi.org/10.21564/2663-5704.57.276677)

Клімова Галина Павлівна, докторка філософських наук, професорка, професорка кафедри соціології та політології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: klimova55@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-6533-199X

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

У статті аналізуються різноманітні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «якість вищої освіти». Особливої уваги приділяється аналізу системи якості вищої освіти. Висвітлено європейський досвід забезпечення якості вищої освіти. Розглядаються узгоджені на європейському рівні відповідно до вимог Болонської декларації стандарти і процедури забезпечення якості вищої освіти. Обґрунтовано напрями створення системи забезпечення якості вищої освіти в Україні. Представлено вітчизняний досвід упровадження основних принципів забезпечення якості вищої освіти в національну систему вищої школи.

Ключові слова: *вища освіта, якість вищої освіти, освітній процес, чинники впливу на якість вищої освіти, шляхи забезпечення якості вищої освіти.*

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного прискорення технологічного розвитку світової економіки і загострення конкуренції на світовому ринку перед Україною стоїть невідкладне завдання виходу на траєкторію стійкого і збалансованого переходу до постіндустріальної стадії соціального розвитку. Ключову роль в його виконанні відіграє вища освіта. Вона виступає найважливішою детермінантою розвитку людини як головного ресурсу формування в Україні суспільства, заснованого на знаннях. Її освіченість і професійна компетентність, моральні і вольові якості, що сформовані у вищій школі, зумовлюють перехід до суспільства, заснованого на інформаційних технологіях, визначають посилення інтелектуалізації стратегічних факторів, що зумовлюють ефективний розвиток усіх функціональних підсистем суспільства [1–4]. Вища освіта є найважливішою складовою частиною національного капіталу. Вона сприяє подоланню соціальних конфліктів, що існують

у сучасному соціумі [5; 6; 7, с. 189–191; 8, с. 161–165]. У зв'язку з цим пріоритетний розвиток вищої освіти розглядається в країнах світу як рушійна сила соціального прогресу.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Вивчення проблеми забезпечення якості вищої освіти належить до сфери наукових інтересів як українських, так і зарубіжних науковців. Серед сучасних вітчизняних дослідників, які займаються теоретико-методологічними питаннями забезпечення якості вищої освіти, слід відзначити таких вчених, як Н. Батечко, О. Жорнова, С. Карпенчук, Т. Кристопчук, В. Мороз, Т. Добко, І. Золотарьова, С. Калашнікова, В. Ковтунець, С. Курбатов, І. Линьова, В. Луговий, І. Прохор, Н. Сидоренко, І. Станкевич, І. Сікорська, Ж. Таланова, М. Требін, Т. Фініков, С. Шаров та ін. [9–17]. Вагомий внесок у теоретичне розроблення проблем забезпечення якості вищої освіти зробили також зарубіжні науковці – К. Аргіріс, Г. Беккер, Дж. Бреннан, Р. Браун, Л. Брокерхофф, Р. Вільямс, А. Гельмке, Г. Пападопуло, Е. Салліс, Р. Харріс, С. Харріс-Хеммерт, Д. Шьон та ін. [18–27]. Незважаючи на те, що в науковій літературі знайшло широке відображення розуміння різноманітних проблем забезпечення якості вищої освіти, залишаються дискусійними низка питань, які необхідно постійно осмислювати.

Формування цілей. Метою статті є дослідження сутності поняття «якість вищої освіти» в сучасному соціологічному дискурсі; розгляд методологічних підходів до аналізу даного феномену; виявлення основних чинників, які зумовлюють ефективність функціонування системи забезпечення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із головних завдань сьогодення української вищої освіти є забезпечення її високого рівня. Це пов'язано з підвищенням вимог до випускників закладів вищої освіти (ЗВО), конкуренцією між ними за робочі місця, їхньою конкурентоспроможністю на міжнародному ринку праці, оновленням усе більшої частини професій, євроінтеграційною спрямованістю держави, розвитком економіки, суспільства тощо. Усе це впливає на якість вищої освіти в Україні.

У Національній доктрині розвитку освіти України наголошується, що у XXI ст. «якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави» [28].

Проблема забезпечення якості вищої освіти вже тривалий час є однією з центральних у світовому освітньому дискурсі. У сучасному інформаційному суспільстві вона декларується як найважливіший орієнтир глобальної політики у сфері вищої школи [3, с. 8–40]. Тому не випадково в Римському

комюніке (19 листопада 2020 р.) йдеться про те, що забезпечення якості є ключовим у розвитку взаємної довіри, підвищенні мобільності та справедливого визнання кваліфікацій і періодів навчання в усьому європейському просторі вищої освіти [29]. Забезпечення якості вищої освіти на сьогодні є надзвичайно гострим питанням для багатьох країн. Це пов'язано насамперед з переходом від елітарної до масової вищої освіти, активним упровадженням у навчальний процес сучасних інформаційних технологій дистанційного навчання, необхідністю забезпечення конкурентоспроможності випускників ЗВО в умовах глобалізованого ринку праці та академічної мобільності тощо [30]. В Україні проблема забезпечення якості вищої освіти набуває особливої значущості. Про це свідчать державні програми розвитку вищої освіти, у тому числі Закон України «Про вищу освіту», у якому вперше з'являється окремий розділ, що присвячується проблемам забезпечення якості вищої освіти.

Перша спроба концептуалізації проблеми якості вищої освіти належить розробникам Всесвітньої декларації про вищу освіту для ХХІ ст., ухваленої в жовтні 1998 р. за ініціативою ЮНЕСКО. У цьому документі якість вищої освіти постала як багатовимірна стратегія, що охоплює всі її функції та види діяльності: навчальні програми, наукові дослідження і стипендії, укомплектування кадрами, студентів, будівлі, матеріально-технічну базу, обладнання, роботу на благо суспільства й академічне середовище. Підвищення якості пропонувалося досягти шляхом узгодження внутрішнього самооцінювання ЗВО із зовнішнім експертним оцінюванням, урахування реалій та умов організації освітнього процесу, залучення до інституційного оцінювання зацікавлених сторін [31].

У сучасних наукових дослідженнях представлено різноманітні інтерпретації поняття «якість вищої освіти». Так, у зарубіжній науковій літературі останнім часом спостерігається тенденція до побудови багатовимірних моделей якості вищої освіти, де різним вимірам відповідають різні наукові підходи до розкриття змісту цього поняття. Зокрема, популярною є загальна модель Лі Харві і Діани Грін, згідно з якою вирізняють п'ять аспектів поняття якості вищої освіти: виключність (прагнення бути кращим за інших); досконалість або стабільність, придатність до певних цілей (відповідність до вимог клієнтів, потреб або бажань), співвідношення з ціною (можливість та термін повернення інвестицій у вищу освіту) [32, р. 12]. Близькою до їхнього підходу є модель Ж. Перрі, який додатково виокремлює якість вищої освіти як атрибут, що характеризує постійний розвиток [33, р. 108].

Усе більшого поширення в управлінні якістю вищої освіти набуває модель досконалості Європейської організації менеджменту якості (EFQM Excellence Model) [34]. Вона базується на дев'яти показниках. П'ять із них (лідерство, управління персоналом, політика і стратегія, забезпечення ресурсами та ефек-

тивність їхнього використання, технологічні процеси) характеризують якість вищої освіти як можливості, що відображають діяльність установи, а інші чотири (задоволення співробітників, споживачів, вплив на зовнішнє середовище, реалізація потенційних можливостей) – результати, зумовлені можливостями, та зворотний зв'язок від результатів, спрямований на покращання можливостей.

У чинному законодавстві України (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту») чітко розмежовуються поняття «якість освіти (вищої освіти)» та «якість освітньої діяльності». Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» (якість вищої освіти визначається як «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості» [35]. Оскільки результатом навчання є сформовані інтегральні якості особистості, то логічним є тлумачення якості вищої освіти як показника особистісного розвитку, стану підготовки випускника, що засвідчує реалізацію освітніх цілей і досягнення ним запланованих результатів освітньо-професійної підготовки. Натомість якість освітньої діяльності трактується як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» [36]. Отже, ЗВО має виконувати допоміжну роль у забезпеченні якості вищої освіти, створювати належні умови для здобуття здобувачами вищої освіти соціальних і професійних якостей відповідно до визначених у стандартах вимог.

Якщо звернутися до вітчизняної наукової літератури, то треба зауважити, що в ній поняття «якість вищої освіти» визначається: 1) як соціальний інститут, 2) педагогічний процес; 3) суспільний процес; 4) процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії, 5) загальноцивілізаційний феномен, 6) соціокультурна система та ін. [37, с. 52–54; 38, с. 90; 39, с. 27; 40, с. 36–38].

Виконуючи завдання Болонського процесу щодо розроблення єдиної системи гарантії якості вищої освіти, було створено Європейську асоціацію гарантії якості вищої освіти (*European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA*). У межах ENQA було розроблено низку документів, що містять загальні вимоги до кваліфікацій та компетентностей фахівців з вищою освітою та поради щодо системного забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти. Головними документами ENQA є «Структура кваліфікацій європейської зони вищої освіти» (Європейська рамка кваліфікацій, прийнята у Бергені, 2005 р.) та «Стандарти і рекомендації із забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG*), що містить

три основні частини: стандарти і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості, стандарти і рекомендації щодо зовнішнього забезпечення якості та стандарти і рекомендації щодо агентств забезпечення якості.

Якість освіти є характеристикою ступеня досягнення мети вищої освіти та визначає здатність системи вищої освіти задовольняти встановлені і передбачені освітні та освітньо-професійні потреби окремої особи або (та) суспільства, віддзеркалює здатність системи вищої освіти задовольняти потреби особистості та суспільства.

У світі відомі три моделі якості вищої освіти, а саме:

1. *«Англійська»* модель, що базується на внутрішній самооцінці академічної спільноти. Формування такого механізму оцінки якості освіти пов'язано зі значною автономією навчальних закладів у Великій Британії і децентралізацією управління освітою. У цій країні існує багаторівнева система акредитації університетів і освітніх програм. В Австралії також панує дана модель оцінки якості освіти, запроваджено новий підхід до акредитації освітніх програм. Процедура акредитації включає, поряд із внутрішніми оцінками й гарантіями якості, зовнішні критерії та рекомендації з боку промислових підприємств.

2. *«Французька»* модель передбачає проведення зовнішнього оцінювання ЗВО на предмет визначення його відповідальності перед суспільством.

3. *«Американська»* модель, яка сьогодні фактично упроваджується в Україні, являє собою органічне поєднання зазначених двох, що дає їй значні переваги та широкі можливості при застосуванні, оскільки передбачено як суспільну, так і державну форми контролю досягнутих результатів [41, с. 109–110].

Держава, визнаючи освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного та культурного розвитку суспільства, повинна забезпечувати кожному громадянину належний рівень освітніх послуг, якість вищої освіти. Завданнями системи забезпечення якості вищої освіти в Україні є: забезпечення громадян якісними освітніми послугами, гарантування суспільству того, що ЗВО чи конкретна освітня програма мають правильно сформульовану мету та умови її досягнення; забезпечення прогресу у вищій освіті за рахунок створення критеріїв та принципів ефективності освіти; стимулювання розвитку ЗВО і вдосконалення освітніх програм шляхом безперервного самоаналізу, планування та управління; забезпечення можливості інтеграції у світову систему вищої освіти; забезпечення конкурування вищої освіти України на світовому та європейському ринках освітніх послуг [42, с. 165].

До основних чинників, які зумовлюють ефективність системи забезпечення якості вищої освіти, слід віднести такі:

1. Ставлення до вищої освіти як найвищої цінності, запоруки суспільного прогресу, національної безпеки, конкурентоспроможності держави, вишів, окремої особистості.

2. Належне фінансування ЗВО, гідна оплата праці науково-педагогічних працівників, які реалізують освітньо-виховні цілі та забезпечують якість викладання.

3. Просвітницька діяльність ЗВО, постійне інформування здобувачів, громадськості, працевластуваних, інших зацікавлених сторін про власну стратегію забезпечення якості, спільні завдання і заходи щодо підвищення ефективності освітнього процесу.

4. Пропагування академічної доброчесності, нетерпимість до будь-яких форм її порушення (копіляція, плагіат, фальсифікація), практичне упровадження загальнонаціональної системи антиплагіату та покарання за різні прояви академічної недоброчесності (держслужбовців і чиновників усіх рангів, керівників ЗВО, викладачів, науковців, здобувачів вищої освіти).

5. Особистісна відповідальність стейкхолдерів за результати освітньої діяльності (навчання, викладання, організацію професійно-практичної підготовки, ухвалення управлінських рішень).

6. Постійний моніторинг ефективності систем зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості вищої освіти з боку держави, суспільства, громадських організацій, незалежних агенцій.

7. Прозорість механізмів і заходів щодо забезпечення якості вищої освіти, відкритий доступ до інформації про діяльність відповідних органів управління, ЗВО, наукових установ, пов'язану із удосконаленням систем зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості [41, с. 14–15].

Зміцнення сучасних умов академічної автономії ЗВО, посилення аксіологічного виміру вищої освіти і зростання свідомого ставлення до здобуття якісної освіти як фундаментальної європейської цінності зумовлюють необхідність формування у ЗВО культури якості вищої освіти. Її творення слід здійснювати на принципах академічної свободи, відповідальності й підзвітності. Це має стати підставою для формування довіри до оцінки якості вищої освіти. При цьому довіра до системи забезпечення якості вищої освіти повинна ґрунтуватися на таких складових:

– прозорість, яка забезпечує зрозумілість і передбачуваність процесів забезпечення якості вищої освіти в оперативному режимі для всіх зацікавлених сторін;

– об'єктивність, яка відображає вимогу незалежності від волі або бажання особистості і забезпечує незаангажованість, неупередженість як використаної інформації, так і результатів прийняття рішень на її основі;

– достовірність, яка є синонімом поняття «істина» і характеризує безспірне, твердо обґрунтоване і доказове знання.

Слід підкреслити, що в системі якості вищої освіти дослідники виділяють різні елементи. Так, І. Анненкова визначає такі елементи, як якість потенціалу вищої освіти, якість процесу вищої освіти і якість результату вищої освіти. На її думку, якість потенціалу вищої освіти виражається в таких характеристиках, як якість освітнього стандарту, якість освітніх програм, якість матеріально-технічної та інформаційно-методичної бази, якість науково-педагогічних кадрів, якість викладання (освітнього процесу, педагогічної діяльності), якість наукових досліджень, якість підготовки абітурієнтів і здобувачів вищої освіти, якість виховання тощо).

Якість процесу вищої освіти – це якість освітньої діяльності, якість технології освіти, використання активних форм навчання, контролю освітнього процесу, якість мотивації викладацького складу на творчість і ефективність педагогічної роботи, якість ставлення здобувачів вищої освіти до навчання, інтенсивність освітнього процесу, методи презентації знань.

Якість вищої освіти характеризує також результат освітньої діяльності: усвідомлення професіоналізму, розпізнання і реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, задоволення вимог споживачів, працевлаштування, кар'єра і зарплата, оволодіння методологією самоосвіти, наявність гарантії застосування отриманих знань і практичних навичок із вигодою для здобувачів вищої освіти [43].

А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк та інші при характеристиці якості вищої освіти виділяють такі показники: якість змісту освіти; рівень результатів освіти (освіченості особистості); якість освітніх технологій (методів навчання і виховання). При цьому беруться до уваги такі показники, як характер цілей освіти; якість умов їхнього досягнення (матеріально-технічних, методичних, інформаційних, організаційних, соціально-побутових); рівень кваліфікації викладацького складу; якість освітніх програм; рівень розвитку (або підготовленості) абітурієнтів і студентів; корпоративна етика і культура навчального закладу; імідж ЗВО, що забезпечує привабливість своїх випускників на ринку праці; якість управління навчальним закладом [41, с. 162–163].

Найважливіше значення для дослідження проблеми забезпечення якості вищої освіти має те, що її розгляд повинен здійснюватися в контексті Болонського процесу. Україна, будучи членом Болонського процесу, учасником якого вона стала в 2005 р., взяла на себе зобов'язання проводити роботу з приведення якості національної освіти у відповідність до європейських стандартів та узгодження нормативно-правових змін у системі вищої освіти згідно зі стандартами і рекомендаціями європейського простору вищої освіти [44, с. 205–209].

Першими європейськими країнами, що розпочали процес із забезпечення якості вищої освіти, були Велика Британія, Франція і Нідерланди. Вони по-

чали проводити формальну оцінку якості вищої освіти з 1985 р. (при тому, що в політехнічному секторі Великої Британії система зовнішнього оцінювання якості існувала вже з кінця 1960-х рр.). Важливим поштовхом у поширенні практики забезпечення якості вищої освіти в Європі став пілотний проєкт Європейського Союзу, що був реалізований в 1994–1995 рр. Агентство з забезпечення якості освіти Фландрії, Голландії і Німеччини в 1999 р. розробили методику оцінки якості вищої освіти в галузі фізики, пізніше реформовану в університетах усіма агентствами, що співробітничали одне з одним. Болонська декларація надала старт підтримці даної інновації з боку інститутів Європейського Союзу.

2004 р. Європейська комісія запропонувала «п'ять кроків для забезпечення якості». Вони включають у себе: 1) створення всіма інститутами вищої освіти внутрішніх систем забезпечення якості; 2) появу незалежних акредитаційних агентств із питань забезпечення якості; 3) включення національних агентств в європейський реєстр акредитаційних агентств із забезпечення якості і визначення умов реєстрації; 4) можливість для інститутів вищої освіти обирати з реєстру агентство, яке відповідає його профілю і потребам; 5) прийняття результатів оцінювання агентств офіційного реєстру як основи для рішень з ліцензування і фінансування, включаючи право на гранти для студентів.

Вимоги Болонської згоди до систем забезпечення якості освіти визначені «Стандартами і рекомендаціями для забезпечення якості вищої освіти в європейському просторі» (ESG), які розроблені в 2005 р. Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA) разом з Європейською Асоціацією університетів (EUA), Європейською Асоціацією вищих навчальних закладів, що не є університетами (EURASHE), та Європейським студентським міжнародним бюро (ESIB), які утворили групу E4, розробили узгоджені стандарти, процедури та рекомендації із забезпечення якості освіти. Розроблені стандарти і рекомендації (ESG) було схвалено на конференції в Бергені у 2005 р. Даний документ вміщує в собі такі рекомендації: розробити європейські стандарти з внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості, а також стандарти для агентств із зовнішнього забезпечення якості; проводити кожні п'ять років циклічне оцінювання європейських агентств із забезпечення якості; зробити акцент на субсідарності, при цьому по можливості проводити оцінювання всередині країни; скласти Європейський реєстр агентств із забезпечення якості; створити Європейський консультативний форум із забезпечення якості вищої освіти [45].

На ювілейній зустрічі міністрів, які відповідають за вищу освіту європейських країн – учасниць Болонського процесу, 11 березня 2010 р. в Будапешті було презентовано принципи розвитку систем гарантій якості освіти, серед яких найважливішими є такі: вищі навчальні заклади несуть основну відпо-

відальність за якість вищої освіти; усі форми і процедури гарантії якості повинні бути зорієнтовані на подальше вдосконалення якості освіти; усі учасники освітнього процесу, і особливо студенти, беруть участь у процедурах і роботі органів гарантії якості; агентства гарантії якості є незалежними тощо.

4 березня 2008 р. в Брюсселі було створено Європейський реєстр забезпечення якості (EQAR), засновником якого стала група E4. Головною умовою включення до реєстру є відповідність ESG та ряд інших критеріїв, визначених у доповіді групи E4 на конференції у Лондоні 2007 р. Метою діяльності EQAR є забезпечення прозорої і доступної інформації про надійні агенції із забезпечення якості освіти, що працюють в Європі, а також сприяння мобільності студентів та підвищення довіри до ЗВО.

На Єреванській конференції (2015 р.) було оновлено і ухвалено нову редакцію Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти (ЄПВО) (ESG-2015) [46], у якій було зауважено, що завдання забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим і включає: наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо); організацію навчального процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти; контроль освітньої діяльності ЗВО та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях: рівні ЗВО, державному та міжнародному (європейському) рівнях. Крім того, було визначено особливості сучасних критеріїв оцінювання якості освіти, які припускають свободу для університетів у формуванні навчальних планів; особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їхньої якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах тощо.

За останній час було ухвалено ще низку важливих документів із забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, це Паризьке комюніке чергової конференції міністрів [47], новий Порядок денний ЄС щодо вищої освіти [48], нова редакція QF-ЕНЕА [49] та ін. У них було зауважено, що найближчим часом розвиток європейського простору вищої освіти буде спрямовано на посилення фундаментальних цінностей вищої освіти, що базуються на академічній свободі, інституційній автономії, залученні персоналу і студентів до прийняття рішень на всіх рівнях, сприянні міжнародному взаєморозумінню, усвідомленні етичних питань, посиленні соціальної відповідальності і справедливого доступу до навчання. Крім того, вітатимуться багатопланове партнерство та взаємодія ЗВО із суспільством у різних сферах, збільшення соціальної та громадянської ролі вищої освіти. Деякими з нових трендів із забезпечення якості вищої освіти є:

– заохочення до розвитку освітніх програм, що поєднують цифрові та інші підходи до навчання, у тому числі онлайн-ових програм і програм змішаного навчання, використовують навчання з неповною зайнятістю та модульні можливості;

– створення механізмів, які надаватимуть можливість враховувати якість викладання в академічній кар’єрі;

– визнання кваліфікацій біженців, переміщених осіб та інших осіб з подібними статусами;

– цифровізація додатків до дипломів, а також обміну даними стосовно студентів з урахуванням законодавства про захист даних для забезпечення їхньої мобільності;

– створення знизу вгору мереж закладів вищої освіти на регіональному і міжнародному рівнях для забезпечення кращої взаємодії між навчанням, викладанням, дослідженнями та інноваціями.

19 листопада 2020 р. держави – учасниці Болонського процесу ухвалили Римське міністерське комюніке щодо розвитку вищої освіти до 2030 р., у якому європейський простір вищої освіти розглядається як місце, де студенти, співробітники та випускники університетів можуть вільно пересуватися для навчання, викладання та досліджень. У Римському міністерському комюніке відзначається, що найважливішою ознакою ЄПВО є якісна вища освіта. Тому ЗВО в межах європейського простору вищої освіти повинні підготувати студентів до того, щоб вони стали активними, критичними та відповідальними громадянами, пропонувати можливості навчання протягом усього життя, підтримувати міцну культуру академічної та наукової доброчесності. З метою досягнення цілей сталого розвитку та забезпечення якості вищої освіти сторони Комюніке зобов’язуються до 2030 р. створити інклюзивний, інноваційний і взаємопов’язаний ЄПВО: *інклюзивний* – оскільки кожен студент матиме рівний доступ до вищої освіти й повну підтримку в завершенні навчання та підготовки; *інноваційний* – оскільки він запровадить нові та більш узгоджені методи навчання, викладання й оцінювання, які будуть тісно пов’язані з дослідженнями; *взаємозв’язаний* – оскільки спільні рамки та інструменти будуть і надалі підтримувати та посилювати міжнародну співпрацю й реформи, обмін знаннями та мобільність співробітників і студентів університетів [29].

В останні роки значно зросло міжнародне співробітництво між європейськими агентствами із забезпечення якості вищої освіти. Воно включає такі форми, як залучення іноземних фахівців з окремих дисциплін у процес оцінювання якості вищої освіти або включення їх до складу комісії з акредитації; включення іноземних колег або експертів в орган управління або керівний комітет агентства тієї чи іншої країни; використання чинних міжнародних

стандартів і критеріїв при оцінюванні й акредитації та використання розроблених на міжнародному рівні показників рівня навченості для ступенів бакалавра та магістра. Згодом національні критерії кваліфікації повинні будуть злитися в єдину структуру вимог кваліфікацій ЄПВО, які формуються на основі загального розуміння результатів навчання й компетентностей, які отримуються здобувачами вищої освіти.

В ЄПВО існує низка організацій і структур, які займаються забезпеченням якості вищої освіти: Рада Європи; агентства Європейського Союзу (Агентство з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури, Європейський центр розвитку професійної освіти та Європейська навчальна фундація); Міжнародна асоціація президентів університетів (МАПУ); Європейська Асоціація вищих навчальних закладів (ЄАВНЗ); Європейська Асоціація університетів (ЕАУ); Європейське студентське бюро (ЕСБ); Міжнародна мережа агенцій із забезпечення якості вищої освіти (ММАЗЯ); європейська мережа із забезпечення якості вищої освіти (ЕМЗЯ); Європейський консорціум акредитацій (ЕКА); Транснаціональний європейський проект оцінювання (ТЄПО); Централно- і Східноєвропейська мережа із забезпечення якості вищої освіти (ЦСЕМЗЯ-ВО); Скандинавська мережа із забезпечення якості вищої освіти (СМЗЯВО) та ін.

Реалізація європейських стандартів і рекомендацій із забезпечення якості вищої освіти знаходить імплементацію в діяльності вищої школи України. Статтею 16 розділу V Закону України «Про вищу освіту» визначена структура системи забезпечення якості вищої освіти. Зазначено, що система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається з такого:

- 1) система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);
- 2) система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;
- 3) система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [35].

Система забезпечення якості вищої освіти почала активно упроваджуватись у ЗВО з початком діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. До цього ж ЗВО керувалися власним досвідом та бенчмаркінгом кращих освітніх практик. Основними завданнями Агентства є надавати експертну та організаційну підтримку ЗВО, Міністерству освіти і науки України, іншим міністерствам і суспільству, а також брати участь у міжнародній діяльності із забезпечення якості та співпраці стосовно оцінювання. Закон України «Про вищу освіту» визначає, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти співпрацює з національними та міжнародни-

ми інституціями у сфері вищої освіти, зокрема з тими, основним напрямом діяльності яких є забезпечення якості вищої освіти та акредитація.

Ефективними інструментами забезпечення якості вищої освіти України слугують європейські та національна рамки кваліфікацій, зокрема Рамка кваліфікацій європейського простору вищої освіти (РК ЄПВО, 2005), Міжнародний проєкт Європейської комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (TUNING Project, 2006), Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК НВЖ, 2003), Національна рамка кваліфікацій (НРК, 2011), Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED, 2013), а також імплементація систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти відповідно до стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти.

Висновки. В умовах інформаційного суспільства немає і не може бути єдиної інтернаціональної системи забезпечення гарантії якості вищої освіти. Кожна країна, у тому числі й Україна, вирішує це питання з врахуванням особливостей національної системи вищої освіти. Але при цьому обов'язково береться до уваги світовий та загальноєвропейський досвід із забезпечення якості вищої освіти. Система вищої освіти України мусить йти шляхом взаємного наближення власних напрацювань та новітнього європейського досвіду в питанні забезпечення якості вищої освіти в сучасних умовах соціального розвитку. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності випускників українських ЗВО, повноцінному входженню вищої школи України до європейського простору вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клімова Г. П. Освіта як феномен цивілізації : автореф. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Харків, 1997. 39 с.
2. Климова Г. П. Образование в контексте цивилизационного развития : монографія. Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. 248 с.
3. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / кол. авт.: Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін. ; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків : Право, 2015. 450 с.
4. Panfilov O., Trebin M., Savchenko O. Postmodernist interpretation of education. *The XXVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», July 12–15, 2022, Prague, Czech Republic.* Prague, Czech Republic: ISG-Konf. com., 2022. P. 352–356.
5. Клімова Г. П. Юридичний конфлікт: причини і сутність. *Вісник Академії правових наук України.* 2002. № 1 (28). С. 99–105.
6. Клімова Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. *Право і інновації.* 2015. № 1. С. 11–18.
7. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, О. М. Сахань, В. Д. Воднік ; за заг. ред. Л. М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с.

8. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Водник, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2010. 224 с.
9. Батечко Н. Г. Феномен якості вищої освіти в сучасному науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3/4 (18/19). С. 1–16.
10. Жорнова О. І. Науково-педагогічне пізнання вищої освіти України: стан і тенденції : монографія. Київ : Видав.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2013. 207 с.
11. Карпенчук С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки) : монографія. Київ : Слово, 2013. 688 с.
12. Кристопчук Т. Система забезпечення якості вищої освіти: зарубіжний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. Вип. 3/4 (48/49). С. 99–103.
13. Мороз В., Мороз С. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2017. № 2. С. 59–71.
14. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / укладачі: Т. Добко, І. Золотарьова, С. Калашнікова та ін. ; за заг. ред. С. Калашнікової, В. Лугового. Київ : НВЦ «Пріоритети», 2015. 84 с.
15. Сидоренко Н. С. Забезпечення якості вищої освіти в Україні: імплементація європейських стандартів і рекомендацій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 49 (102). С. 348–356.
16. Станкевич І. В. Сутність поняття «якість вищої освіти» у сучасних умовах розвитку. *Економічний часопис – XXI*. 2015. № 9/10. С. 60–63.
17. Требін М. П. Освіта в умовах глобалізації. *Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Студентська молодь в умовах глобалізації» (м. Дніпро, 21 квіт. 2017 р.)* / відп. за вип. проф. В. В. Кривошеїн. Дніпро : Грані, 2017. С. 29–33.
18. Argyris C., Schön D. A. *Organizational Learning II: Theory, Method and Practice*. Boston, MA : Addison-Wesley Pub. Co., 1996. xxix, 305 p.
19. Becker G. S. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. 3rd ed. Chicago : The University of Chicago Press, 1993. xxii, 390 p.
20. Brennan J., Williams R., Harris R., McNamara D. An Institutional Approach to Quality Audit. *Studies in Higher Education*. 1997. Vol. 22, Issue 2. P. 173–186.
21. Brockerhoff L., Husiman J., Laufer M. *Quality in Higher Education: A literature review*. Gent, Belgium : CHEGG, 2015. iv, 50 p.
22. Brown R. *Quality assurance in higher education: The UK experience since 1992*. London : Routledge, 2004. 224 p.
23. *Global trends in higher education quality assurance : challenges and opportunities in internal and external quality assurance* / edited by Susanna Karakhanyan and Bjørn Stensaker. Leiden ; Boston : Brill | Sense, 2020. xxiii, 348 p.
24. Harris-Huermert S. Evaluators of Higher Education in Germany: Are they 'fit for purpose'? *Quality in Higher Education*. 2008. Vol. 14, No 1. P. 55–65.
25. Helmke A., Hornstein W., Terhart E. Qualität und Qualitätssicherung im Bildungsbereich. Zur Einleitung in das Beiheft. *Qualität und Qualitätssicherung im Bildungsbereich*:

- Schule, Sozialpädagogik, Hochschule* / Herausgegeben von Andreas Helmke, Walter Hornstein und Ewald Terhart. Weinheim und Basel : Beltz Verlag, 2000. S. 7–14. (Zeitschrift für Pädagogik, Beiheft; 41).
26. Papadopoulos G. S. Education 1960–1990: The OECD Perspective. Paris : OECD, 1994. 203 p.
27. Sallis E. Total quality management in education. 3rd ed. London : Kogan Page ; Sterling, VA : Stylus Pub., 2002. viii, 168 p.
28. Національна доктрина розвитку освіти / затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. №347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
29. The Rome Communiqué of the Regular Conference of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/rome-ministerial-communication-19-11-20/1680a07857> (accessed date: 20.02.2023).
30. Требін М. П. Освіта у сучасному суспільстві. Міжнародна наукова конференція «Соціально-гуманітарні аспекти педагогіки вищої школи», м. Харків, ХДАДМ, 17–18 квіт. 2008 р. : зб. матеріалів. Харків : ХДАДМ, 2008. С. 82–85.
31. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры (Париж, 5–9 окт. 1998 г.). URL: <https://www.lawmix.ru/abrolaw/9374> (дата обращения: 20.02.2023).
32. Harvey L, Green D. Defining quality. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 1993. Vol. 18, No 1. P. 9–34.
33. Parri J. Quality in Higher Education. *Vadyba / Management*. 2006. Vol. 2, Num. 11. P. 107–111.
34. Uygur A., Sümerli S. The EFQM Excellence Model. *International Review of Management and Business Research*. 2013. Vol. 2, Issue 4. P. 980–993.
35. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.02.2023).
36. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
37. Степенко Г. В., Корсак К. В. Теоретичні і практичні аспекти забезпечення якості професійної освіти у країнах Європи. *Стан і проблеми розвитку профтехосвіти у розвинених країнах*. Т. 3. Київ : Ін-т систем. досліджень, 1999. С. 51–62.
38. Кучма Р. Сучасні системи управління якістю вищої освіти в контексті вимог Болонського процесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2010. Вип. 94–96. С. 87–93.
39. Токман А., Распошнюк І. Сутність і структура поняття «якість освіти у ВНЗ» у педагогічній літературі. *Освіта на Луганщині*. 2013. № 1. С. 25–29.
40. Клімова Г. П. Інтерпретація поняття «якість вищої освіти»: соціолого-філософська рефлексія. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Соціологія». 2016. № 3 (30). С. 34–44.
41. Якість вищої освіти: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. А. Васильюк, М. Дей ; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк та ін. ; НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2019. 176 с.

42. Головенкин В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
43. Анненкова І. П. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ. *Наука і освіта*. 2011. №8. С. 4–7.
44. Клімова Г. П. Якість вищої освіти: європейський вимір. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія*. 2016. №1(28). С. 203–211.
45. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Київ : Ленвіт, 2006. 35 с.
46. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Kyiv : CS Ltd., 2015. 32 p.
47. Paris Communiqué. *Paris, May 25th 2018*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf> (accessed date: 20.02.2023).
48. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions on a renewed EU agenda for higher education. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0247&from=DA> (accessed date: 20.02.2023).
49. The Framework of Qualifications of the European Higher Education Area. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/8/EHEAParis2018_Communique_AppendixIII_952778.pdf (accessed date: 20.02.2023).

REFERENCES

1. Klimova, H. P. (1997). *Osvita yak fenomen tsyvilizatsii* [Education as a phenomenon of civilization]. Avtoref. ... d-ra filos. nauk. 09.00.03. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Klimova, G. P. (2007). *Obrazovanie v kontekste tsivilizatsionnogo razvitiia* [Education in the context of civilizational development]: monografiia. Kharkiv: Vid. SPD FO Vapniarchuk N. M. [in Russian].
3. Klimova, H. P., Ivanov S. M., & Shevchenko, L. S., et al. (2015). *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini* [Conceptual foundations of the formation of an innovative society in Ukraine]: monohrafiia / za red. Yu. Ye. Atamanovoi, H. P. Klimovoi. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Panfilov, O., Trebin, M., & Savchenko, O. (2022). Postmodernist interpretation of education. *The XXVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», July 12–15, 2022, Prague, Czech Republic*, Pp. 352–356. Prague, Czech Republic: ISG-Konf. com.
5. Klimova, H. P. (2002). Yurydychnyi konflikt: prychny i sutnist. [Legal conflict: causes and essence]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1 (28), 99–105 [in Ukrainian].
6. Klimova, H. P. (2015). Paradihmalni kontsepty innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy [Paradigmatic concepts of innovative development of higher education in Ukraine]. *Pravo i innovatsii – Law and innovation*, 1, 11–18 [in Ukrainian].

7. Herasina, L. M., Trebin, M. P., Sakhan, O. M., & Vodnik, V. D. (2021). *Konfliktolohiia: zahalna ta yurydychna* [Conflictology: general and legal]: pidruchnyk / za zah. red. L. M. Herasinoi. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
8. Trebin, M. P., Vodnyk, V. D., & Klimova, H. P., et al. (2010). *Sotsiologhiia* [Sociology]: pidruchnyk / za red. M. P. Trebina. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
9. Batechko, N. H. (2017). Fenomen yakosti vyshchoi osvity v suchasnomu naukovomu diskursi [The phenomenon of the quality of higher education in modern scientific discourse]. *Osvitolohichniy diskurs – Educational discourse*, 3/4 (18/19), 1–16 [in Ukrainian].
10. Zhornova, O. I. (2013). Naukovo-pedahohichne piznannia vyshchoi osvity Ukrainy: stan i tendentsii [Scientific and pedagogical knowledge of higher education of Ukraine: state and trends]: monohrafiia / Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian].
11. Karpenchuk, S. H. (2013). *Filosofii osvity (zahalna teoriia pedahohiky)* [Philosophy of education (general theory of pedagogy)]: monohrafiia. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].
12. Krystopchuk, T. (2016). Systema zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: zarubizhnyi dosvid [Quality assurance system of higher education: foreign experience]. *Nepererna profesiina osvita: teoriia i praktyka – Continuous professional education: theory and practice*, 3/4 (48/49), 99–103 [in Ukrainian].
13. Moroz, V., & Moroz, S. (2017). Zmist definitsii «iakist vyshchoi osvity» v konteksti naukovykh pohliadiv predstavnykiv skhidnoievropeyskykh naukovykh shkil [The content of the definition of «quality of higher education» in the context of the scientific views of representatives of Eastern European scientific schools]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy – Theory and practice of social systems management*, 2, 59–71 [in Ukrainian].
14. Kalashnikova, S., & Luhovyi, V. (Eds.) (2015). Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: informatsiino- analitychnyi ohliad [Development of the quality assurance system of higher education in Ukraine: informational and analytical review] / ukladachi: T. Dobko, I. Zolotarova, S. Kalashnikova, V. Kovtunets, S. Kurbatov, I. Lynova, V. Luhovyi, I. Prokhor, Yu. Rashkevych, I. Sikorska, Zh. Talanova, T. Finikov, S. Sharov. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety» [in Ukrainian].
15. Sydorenko, N. S. (2016). Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: implementatsiia yevropeyskykh standartiv i rekomendatsii [Quality assurance of higher education in Ukraine: implementation of European standards and recommendations]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 49 (102), 348–356 [in Ukrainian].
16. Stankevych, I. V. (2015). Sutnist poniattia «iakist vyshchoi osvity» u suchasnykh umovakh rozvytku [The essence of the concept «quality of higher education» in modern conditions of development]. *Ekonomichniy chasopys-XXI – Economic magazine – XXI*, 9/10, 60–63 [in Ukrainian].
17. Trebin, M. P. (2017). Osvita v umovakh hlobalizatsii [Education in the conditions of globalization]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Studentska molod v umovakh hlobalizatsii» (m. Dnipro, 21 kvitnia 2017 r.)*, Pp. 29–33 / vidp. za vypusk profesor V. V. Kryvoshein. Dnipro: Hrani [in Ukrainian].

18. Argyris, C., & Schön, D. A. (1996). *Organizational Learning II: Theory, Method and Practice*. Boston, MA: Addison-Wesley Pub. Co.
19. Becker, G. S. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. 3rd ed. Chicago: The University of Chicago Press.
20. Brennan, J., Williams, R., Harris, R., & McNamara, D. (1997). An Institutional Approach to Quality Audit. *Studies in Higher Education*, 22 (2), 173–186.
21. Brockerhoff, L., Husiman, J., & Laufer, M. (2015). *Quality in Higher Education: A literature review*. Gent, Belgium: CHEGG.
22. Brown, R. (2004). *Quality assurance in higher education: The UK experience since 1992*. London: Routledge.
23. Karakhanyan, S., & Stensaker, B. (Eds.) (2020). *Global trends in higher education quality assurance: challenges and opportunities in internal and external quality assurance*. Leiden; Boston: Brill | Sense.
24. Harris-Huemmert, S. (2008). Evaluators of Higher Education in Germany: Are they 'fit for purpose'? *Quality in Higher Education*, 14 (1), 55–65.
25. Helmke, A., Hornstein, W., & Terhart, E. (2000). Qualität und Qualitätssicherung im Bildungsbereich. Zur Einleitung in das Beiheft. In Helmke, A., Hornstein, W., & Terhart, E. (Hrsg). *Qualität und Qualitätssicherung im Bildungsbereich: Schule, Sozialpädagogik, Hochschule*, S. 7–14. Weinheim und Basel: Beltz Verlag. (Zeitschrift für Pädagogik, Beiheft; 41).
26. Papadopoulos, G. S. (1994). *Education 1960–1990: The OECD Perspective*. Paris: OECD.
27. Sallis, E. (2002). *Total quality management in education*. 3rd ed. London: Kogan Page; Sterling, VA: Stylus Pub.
28. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [National doctrine of education development]. Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17 kvitnia 2002 r. № 347/2002. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> [in Ukrainian].
29. The Rome Communiqué of the Regular Conference of Ministers. Retrieved from <https://rm.coe.int/rome-ministerial-communication-19-11-20/1680a07857>.
30. Trebin, M. P. (2008). Osvita u suchasnomu suspilstvi [Education in modern society]. *Mizhnarodna naukova konferentsiia: Sotsialno-humanitarni aspekty pedahohiky vyshchoi shkoly, m. Kharkiv, KhDADM, 17–18 kvitnia 2008 r.*, Pp. 82–85 / Zbirnyk materialiv. Kharkiv: KhDADM [in Ukrainian].
31. Vsemirnaia deklaratsiia o vysshem obrazovanii dlia XXI veka: podkhody i prakticheskie mery [The World Declaration on Higher Education for the 21st Century: Approaches and Practical Measures] (Parizh, 5–9 oktjabrja 1998 goda). Retrieved from <https://www.lawmix.ru/abrolaw/9374> [in Russian].
32. Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining quality. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 18 (1), 9–34.
33. Parri, J. (2006). Quality in Higher Education. *Vadyba / Management*, 2 (11), 107–111.
34. Uygur, A., & Sümerli, S. (2013). The EFQM Excellence Model. *International Review of Management and Business Research*, 2 (4), 980–993.

35. Pro vyshchu osvitu [About higher education]: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
36. Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. №2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
37. Stepenko, H. V., & Korsak, K. V. (1999). Teoretychni i praktychni aspekty zabezpechennia yakosti profesiinoi osvity u krainakh Yevropy [Theoretical and practical aspects of ensuring the quality of vocational education in European countries]. *Stan i problemy rozvytku proftekhosvity u rozvynenykh krainakh* [The state and problems of the development of vocational education in developed countries], Pp. 51–62. Vol. 3. Kyiv: Instytut system. doslidzhen [in Ukrainian].
38. Kuchma, R. (2010). Suchasni systemy upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity v konteksti vymoh Bolonskoho protsesu [Modern quality management systems of higher education in the context of the requirements of the Bologna process]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Philosophy. Politicalogy*, 94–96, 87–93 [in Ukrainian].
39. Tokman, A., & Rasposhniuk, I. (2013). Sutnist i struktura poniattia «iakist osvity u VNZ» u pedahohichnii literaturi [The essence and structure of the concept of «quality of education in universities» in pedagogical literature]. *Osvita na Luhanshchyni – Education in Luhansk region*, 1, 25–29 [in Ukrainian].
40. Klimova, H. P. (2016). Interpretatsiia poniattia «iakist vyshchoi osvity»: sotsiolofo-filosofska refleksiiia [Interpretation of the concept of «quality of higher education»: sociological and philosophical reflection]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Ser. Sotsioloheia – Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine». Ser. Sociology*, 3 (30), 34–44 [in Ukrainian].
41. Vasyliuk, A., Dei, M., & Bazeliuk, V., et al. (2018). *Yakist vyshchoi osvity: teoriia i praktyka* [The quality of higher education: theory and practice]: navchalno-metodychnyi posibnyk / za nauk. red. A. Vasyliuk, M. Dei; NAPN Ukrainy, Universytet menedzhmentu osvity. Kyiv; Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. [in Ukrainian].
42. Holovenkyn, V. P. (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy]: pidruchnyk. 2-he vyd., pererobl. i dopovn. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].
43. Annienkova, I. P. (2011). Kryterii i pokaznyky yakosti osvity u VNZ [Criteria and indicators of the quality of education in universities.]. *Nauka i osvita – Science and education*, 8, 4–7 [in Ukrainian].
44. Klimova, H. P. (2016). Yakist vyshchoi osvity: yevropeiskyi vymir [Quality of higher education: the European dimension]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Ser. Filosofiia – Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine». Ser. Philosophy*, 1 (28), 203–211 [in Ukrainian].

45. *Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity* [Standards and recommendations for quality assurance in the European area of higher education] (2006). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
46. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* (2015). Kyiv: CS Ltd.
47. Paris Communiqué. *Paris, May 25th 2018*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf>.
48. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions on a renewed EU agenda for higher education. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0247&from=DA>.
49. The Framework of Qualifications of the European Higher Education Area. Retrieved from http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/8/EHEAParis2018_Communique_AppendixIII_952778.pdf.

Klimova Galina Pavlovna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Sociology and Political Science, Yaroslav Mudryi
National Law University, Kharkiv, Ukraine

QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION: EUROPEAN AND DOMESTIC EXPERIENCE

The article analyzes various theoretical and methodological approaches of defining the concept of the «quality of higher education». Special attention is paid to the analysis of the quality system of higher education. The European experience of ensuring the quality of higher education is highlighted. The standards and procedures for ensuring the quality of higher education agreed at the European level in accordance with the requirements of the Bologna Declaration are considered. The directions for the creation of a system for ensuring the quality of higher education in Ukraine are substantiated. The domestic experience of implementing the main principles of ensuring the quality of higher education into the national system of higher education is presented.

Keywords: *higher education, quality of higher education, educational process, factors influencing the quality of higher education, ways of ensuring the quality of higher education.*

